

the journal of mesopotamian studies

Periodical Journal for Kurdish, Arabic and Syriac Studies
Vol. 1/1 Summer 2016

ISSN: 2147-6659

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
Türkiye' de Yaşayan Diller Enstitüsü

The Journal of
Mesopotamian Studies
Periodical Journal for Kurdish, Arabic and Syriac Studies
Vol. 1/1 Summer 2016

ISSN: 2147-6659

Mardin Artuklu Üniversitesi Adına:
Owner on Behalf of Mardin Artuklu University:

Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA
(Rektör)

Editör | Editor in Chief
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK (Enstitü Müdürü)

Editör Yardımcıları | Editorial Assistants

Arş. Gör. Şehmuz Kurt, Arş. Gör. Güneş KAN

Yazı İşleri Müdürü | Editor In Chief
Ali DEMİR (Enstitü Sekreteri)

Teknik Destek | Technical Support
Uzm. Ferhat DEMİRALP

Yayın Kurulu | Editorial Board

Prof. Dr. Farouk İSMAIL, Doç. Dr. Rafik SULEIMAN, Yrd. Doç. Dr. Mustafa ASLAN, Yrd. Doç. Dr. Hayrullah ACAR
Yrd. Doç. Dr. Shahab VALI, Öğr. Gör. İbrahim BİNGÖL, Öğr. Gör. Ramazan PERTEV, Öğr. Gör. Ramazan ÇEÇEN

Danışma Kurulu | Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA - Mardin Artuklu Üniv., Prof. Dr. Abdülhalim AYDIN - Fırat Üniv.,
Prof. Dr. Carina JAHANI - Uppsala Üniv (İsveç), Prof. Dr. Gülşat AYGEM - Illinois Üniv. (ABD),
Prof. Dr. İbrahim ÖZCOŞAR - Mardin Artuklu Üniv., Prof. Dr. Mesut ERGİN - Dicle Üniv.,
Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK - Ankara Üniv., Prof. Dr. Vahab VALI (İran), Prof. Dr. Yusuf ÇETİNDAG - Mardin Artuklu Üniv., Doç.
Dr. Abdulwahab K. MOUSA - Zaho Üniv. (Irak), Doç. Dr. Abdurrahman ADAK - Mardin Artuklu Üniv.,
Doç. Dr. Hazem Said MONTASIR - El-Ezher Üniv. (Mısır), Doç. Dr. Jean François PEROUSE - İst. Anad. Arş. Enst.,
Doç. Dr. M. Nesim DORU - Mardin Artuklu Üniv., Doç. Dr. M. Sait TOPRAK - Mardin Artuklu Üniv.,
Doç. Dr. Vahap ÖZPOLAT - Mardin Artuklu Üniv., Yrd. Doç. Dr. Amr TAHER - Harvard Üniv. (ABD),
Yrd. Doç. Dr. Barzoo ELIASI - Oxford Üniv. (İngiltere), Yrd. Doç. Dr. Kaveh DASTOOREH - Koye Üniv. (Irak),
Yrd. Doç. Dr. Khaled KHAYATI - London Üniv. (İngiltere), Yrd. Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN - Bingöl Üniv.,
Yrd. Doç. Dr. Nesim SÖNMEZ - Van Yüzyüncü Yıl Üniv., Yrd. Doç. Dr. Osman ASLANOĞLU - Dicle Üniv., Yrd. Doç. Dr. Yavuz
AYKAN - Boğaziçi Üniv., Dr. Michael CHYET - Washington Library (ABD).

Bu Sayının Hakemleri | Reviewers of This Issue

Doç. Dr. Abdilwahab Khalid MOUSA, Doç. Dr. Abdurrahman ADAK, Doç. Dr. Tahirhan AYDIN,
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Ahmet GEMİ, Yrd. Doç. Dr. Ayhan TEK,
Yrd. Doç. Dr. Ergin ÖPENGİN, Yrd. Doç. Dr. Hayreddin KIZIL, Yrd. Doç. Dr. Hemin Omar Ahmed,
Yrd. Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN, Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK, Yrd. Doç. Dr. Necat KESKİN,
Yrd. Doç. Dr. Nesim SÖNMEZ, Yrd. Doç. Dr. Nurettin BELTEKİN, Yrd. Doç. Dr. Osman ASLANOĞLU,
Yrd. Doç. Dr. Shahab WALİ, Dr. İlyas AKMAN, Dr. Muhammed AMEEN, Öğr. Gör. Behrooz SHOJAİ,
Öğr. Gör. İbrahim BİNGÖL, Öğr. Gör. Mehmet TAYFUN, Öğr. Gör. Mikail BÜLBÜL, Öğr. Gör. Ramazan ÇEÇEN,
Öğr. Gör. Ramazan PERTEV, Öğr. Gör. Zülküf ERGÜN

Yönetim Yeri | Head Office

Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü
Rektörlük Ek Binası Yerleşkesi Artuklu/Mardin
Tlf: +90 482 212 98 84 20 Fax: +90 482 212 98 85
e-mail: mesopotamianstudies@gmail.com - web: tyde@artuklu.edu.tr

Baskı | Printing

Dizgi ve Tasarım: Mustafa Akbaş
Baskı: Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık Ltd. Şti.

Baskı Yeri ve Tarihi | Publication Place and Date

13 Mart Mah. Özel İdare MÜd. Ark. Sürücü Apt. No:3/B - Mardin
Tel&Fax: 0482 213 16 56 - 212 11 58 • www.mardinsesi.com.tr

Ağustos 2016

© Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü'nün bilimsel bir yayım organı olan Mesopotamian Studies Dergisi, uluslararası hakemli bir dergi olup altı ayda bir (Ağustos-Şubat) ve yılda iki sayı olarak yayımlanacaktır. Dergide Kürt, Arap ve Süryani kültürü, dili ve edebiyatı alanlarında akademik nitelik taşıyan ve Türkçe, Kürçe, Arapça, İngilizce ve Süryanice dillerinde yazılacak olan bilimsel çalışmalara yer verilecektir. | The Journal of Mesopotamian Studies is publication of The Institute of Living Language of Mardin Artuklu University. The Journal Mesopotamian Studies is a international peer-reviewed journal and will be published semi-annually (August - February). The scientific research on Kurdish, Arabic and Syriac culture, language and literature which written in Turkish, Kurdish, Arabic and Syriac languages will be published in The Journal of Mesopotamian Studies.

İçindekiler | Contents

Editör' den

IV-VII

Editorial

Makaleler | Articles

Mustafa ÖZTÜRK
Manzum Sözlüklerden Sübha-i Sibyan ile Kürtçe' deki
İlk Manzum Sözlük Nübehara Biçukan Arasında Bir
Karşılaştırma

01-32

Mustafa ÖZTÜRK
A Comparison of a Poetic Glossary Subha-i Sibyan
and The First Kurdish Poetic Glossary Nubehara
Biçukan

Abdurrahman ADAK
Helbestvanên Klasik ji Perspektîfa Herêmi: Nimûneya
Herêma Bedlîsê

33-56

Abdurrahman ADAK
Classic poets from regional perspective: the example
of Bitlis' district

İbrahim BİNGÖL
Berawirdkirina Kurmancî û Zazakî ji Aliyê Felsefeya
Zimên ve

57-70

İbrahim BİNGÖL
Comparison of Kurmanci and Zazaki in Terms of
Philosophy of Language

Kenan SUBAŞI
Vegotina Hêmayî û Metaforîk di Mamikên Kurdi de

71-90

Kenan SUBAŞI
Metaphoric and Imaginary Narration in the Kurdish
Riddles

Mesut ARSLAN
Hacı Qadirê Koyî: Serencama Dîwana Wî li Stembolê
û Hevaltiya Wî bi Keyfî re

91-101

Mesut ARSLAN
Heci Qadirê Koyi: His Diwan's Adventure in
İstanbul and His Fellowship With Keyfi

Mezher İBRAHİMÎ
Kesêtiyakanî Nêw Çirokî Efsûnawîy Kurdi

103-126

Mezher İBRAHİMÎ
The Characters of Kurdish Fairy Tales

نیرۆزه محمود
علي ترماخي ومولفاتيه

127-139

Nairoza Mahmoud
Ali Teremakhi and His Works

Çeviri | Translation

Solomon ZEITLIN
Ketuba'nın Menşeyi: Yahudilikte Evlilik Kurumu
Üzerine Bir Araştırma
Çev: Mehmet Sait TOPRAK

143-147

Solomon ZEITLIN
The Origin of Ketubah: A Study in the Institution of
Marriage
Trs: Mehmet Sait TOPRAK

Kitap Tanıtımı | Book Review

Mikaîl BİLBİL
Helbesta Cegerxwîn û Îqtîdar
Danasiñ: Şehmuz KURT

151-153

Mikaîl BİLBİL
Helbesta Cegerxwîn û Îqtîdar
Review: Şehmuz KURT

Ramazan PERTEV (Editör)
Edebiyata Kurdi ya Gelêri I (Dirok-Teorî-Rêbaz-
Lîteratur-Berawirdî)
Danasiñ: Bünyamin DEMİR

154-156

Ramazan PERTEV (Editor)
Edebiyata Kurdi ya Gelêri I (Dirok-Teorî-Rêbaz-
Literatur-Berawirdi)
Review: Bünyamin DEMİR

Remezan ALAN
Destpêkek Ji Bo Zanista Edebiyata Modern
Danasiñ: Güneş KAN

157-159

Remezan ALAN
Destpêkek Ji Bo Zanista Edebiyata Modern
Review: Güneş KAN

Editör'den

Farklı dil ve lehçelerin konuşulduğu, birçok kültürel yapının bir arada yaşadığı zengin bir coğrafyada yer alan ülkemiz, bu yönüyle müstesna bir konuma sahiptir. Özellikle dil ve kültür alanındaki zenginliklerimizin bilimsel metotlarla araştırılıp daha görünür hâle getirilmesi, sahip olduğumuz çeşitliliklerin korunması ve toplumsal birlikteliğin daha sağlam temeller üzerine oturtulması adına büyük öneme sahiptir.

Bu amaç temelinde üniversitemiz bünyesinde 2009 yılında kurulmuş olan Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü, lisansüstü düzeyindeki bilimsel nitelikli dil ve kültür çalışmalarını büyük bir özveriyle sürdürmektedir. Türkiye'de alanında ilk olma özelliğini elinde bulunduran enstitümüzdeki en önemli eksiklik, bilimsel bir derginin bugüne kadar yayımlanmamış olmasıdır. Oysa enstitümüz, gerek sahip olduğu tecrübe ve gerek alanında yetişmiş uzman kadrosuyla böylesine bir bilimsel ürünü çok rahatlıkla ortaya çıkaracak donanım ve güce sahiptir. Bu özeleştirisinin bir sonucu olarak bu dergiyi hazırlamış bulunmaktayız.

The Journal of Mesopotamian Studies, enstitümüz bünyesinde kurulmuş olan Kürt Dili ve Kültürü, Arap Dili ve Kültürü ve Süryani Dili ve Kültürü anabilim dallarının kuruluş amacına uygun olarak, bu alanlardaki bilimsel çalışmalara yer verecektir. Böylece bu alanda çalışan araştırmacılar için çalışmalarının yayımlanabileceği yeni bir bilimsel zemin daha ortaya çıkmış olmaktadır. Özellikle Kürtçe ile kaleme alınmış makale veya diğer bilimsel ürünlerin yayımlanabileceği yayımların bu derece az olduğu bir ortamda bu derginin yayım hayatına başlayacak olmasının, bu anlamda önemseneceği kuşkusuzdur.

Dergimizin bu ilk sayısında yedi makale, bir tercüme ve üç tane de kitap tanıtım yazısına yer verilmektedir. Bu makalelerden biri Türkçe, dördü Kürtçenin Kürmanci lehçesi, biri Kürtçenin Sorani lehçesi ve biri de Arapça ile kaleme alınmıştır. Mustafa Öztürk tarafından kaleme alınan Türkçe makale, *Manzum Sözlüklerden Sübha-i Sıbyân ile Kürtçedeki İlk Manzum Sözlük Nûbehara Biçûkan Arasında Bir Karşılaştırma* başlığını taşımakta ve adından da anlaşılacağı gibi Türk ve Kürt edebiyatlarındaki iki önemli manzum sözlüğün çeşitli açılardan karşılaştırmasını konu edinmektedir.

Abdurrahman Adak'ın imzasını taşıyan *Helbestvanên Klasîk Ji Perspektîfa Herêmi: Nimûmeya Herêma Bedlîsê* isimli çalışma, Bitlis'ten çıkmış ve Kürtçe ile yazmış klasik şairler hakkında bugüne kadar en tafsilatlı bilgileri veren çalışmalardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Berawirdkirina Kurmancî û Zazakî ji Aliyê Felsefeya Zimên ve isimli çalışmayla İbrahim Bingöl, Kürtçe'nin iki lehçesi olan Kürmancî ve Zazaca'yı dil felsefesi bakımından karşılaştırarak özellikle bu iki lehçedeki ortak noktalar üzerinde durmuştur.

Kenan Subaşlı, *Vegotina Hêmayî û Metaforîk di Mamikên Kurdî de* ismini taşıyan makalesinde Kürtçe bilmecelerdeki metaforik ve imgesel anlatımı tartışmış, bu konuda önemli verilere ulaşmış ve bunları bizlerle paylaşmıştır.

Modern şiirin öncü şahsiyetlerinden Hacî Qadirê Koyî'nin Divânı ve arkadaşı Keyfî ile olan münasebetleri üzerine inceleme yapan Mesut Arslan, bu konudaki araştırmalarından elde ettiği bilgi ve verileri *Hacî Qadirê Koyî: Serençama Dîwana Wî li Stembolê û Hevaltiya Wî bi Keyfî re* isimli makalesinde ele almıştır.

Dergide yer alan Kürtçe makalelerin sonuncusu, Mezher İbrahimi tarafından Soranî lehçesiyle yazılan ve *Kesêtiyekanî Nêw Çîrokî Efsûnawîy Kurdî* başlığını taşıyan çalışmadır. Alışılanın dışında Latin harfleriyle yazılan makalede Kürt masallarındaki efsunî karakterler üzerinde durulmuştur.

Newroz Mahmud tarafından Arapça olarak kaleme alınan علي ترمـاخي / مؤلفاته / Ali Teremahî ve Eserleri isimli makalede, 16. Yüzyıl Kürt dilbilimcisi ve İslâm âlimi Eli Teremahî'nin edebi kişiliği ve eserleri ele alınmış, bu önemli şahsiyet hakkında önemli tespitlere yer verilmiştir.

Dergimizde yer verdiğimiz tercüme eser, *Solomon Zeitlin*'in Yahudi kültüründeki evlilik ritüellerini konu alan bir makaledir. Bu makalenin İngilizceden Türkçeye tercümesini de Mehmet Sait Toprak gerçekleştirdi. Son olarak kitap tanıtımlarına yer verdiğimiz dergimizdeki bu bölümünde, enstitümüz Kürt Dili ve Kültürü anabilim dalında görev yapan üç akademisyenin kaleminden çıkmış üç ayrı eserin tanıtımına yer verildi.

Son olarak, *The Journal of Mesopotamian Studies*'in kendi alanında bilim dünyasına yepyeni bir soluk getireceğine dair taşıdığımız umudu ifade ederken, akademi dünyasının öneri ve eleştirilerini bizlerle paylaşarak dergimizi daha ileriye taşımaları beklentisini burada belirtmek isteriz. Bir dahaki sayıda buluşmak ümidiyle.

Dr. Mustafa ÖZTÜRK
Editör

Editorial

Our country, which is located in a prosperous geography in which various languages and dialects are spoken and many cultures live together, has an exceptional location in this respect. Especially researching on our wealth of languages and cultures with scientific methods and making them more visible has a great importance on behalf of preserving the diversity that we own and building social togetherness on a more solid foundation.

The Institute of Living Languages, which was built for this purpose in Turkey in 2009, is devotedly continuing its graduate studies in a scientific level in language and literature. Our institute, which possesses the characteristics of being the first in its field in Turkey, hasn't published any scientific journal so far and this has been a major deficiency for us. However, the institute has the capacity and power to publish such a scientific work with both the experience it has and the expert staff trained in the field. That's why we have published this journal as a result of such a self-criticism.

"The Journal of Mesopotamian Studies" gives place to scientific works in the fields of Kurdish Language and Culture, Arabic Language and Culture and, Syriac Language and Culture in accordance with the purpose of the establishment of these departments. Thus, a new scientific ground emerges in which the researchers studying in these fields can publish their works. The publications that can publish articles and other scientific works in Kurdish are scarce and in such an environment that this journal is beginning the publication life will without a doubt be considered important.

The first issue of the journal includes seven articles, a translated work and three book reviews. One of these articles is in Turkish, four of them are in Kurmanji Kurdish, one is in Sorani Kurdish and one is in Arabic. The article written in Turkish by Mustafa Öztürk is entitled *Manzum Sözlüklerden Sübha-i Sıbyân ile Kürtçedeki İlk Manzum Sözlük Nûbehara Biçûkan Arasında Bir Karşılaştırma* (A comparison of a poetic glossary Subha-i Sibyan and the first Kurdish poetic glossary Nubihara Biçukan) and compares the two important dictionaries written in verse in Turkish and Kurdish literatures.

The work by Abdurrahman Adak entitled *Helbestvanên Klasîk Ji Perspektîfa Herêmi: Nimûneya Herêma Bedlîsê* (Classic poets from regional perspective: The example of Bitlis District), stands out as one of the most detailed works about the Classical Poets emerging from Bitlis.

The article, *Berawirdkirina Kurmancî û Zazakî ji Aliyê Felsefeya Zimên ve*

(Comparison of Kurmanji and Zazaki in terms of Philosophy of Language), compares the two dialects of Kurdish, Kurmanji and Zazaki, in terms of the Philosophy of Language and emphasizes the common points in the two dialects.

Kenan Subaşı, in his article *Vegotina Hêmayî û Metaforîk di Mamikên Kurdî de* (Metaphoric and imaginary narration in the Kurdish riddles) discusses the metaphoric and imaginary discourse and shares the important results that he reached.

Mesut Arslan researching on the diwan of Hacı Qadirê Koyî, an important figure in Modern Kurdish Poetry, and his fellowship with his friend Keyfî, writes the knowledge and result he got in the article entitled *Hacı Qadirê Koyî: Serencama Dîwana Wî li Stembolê û Hevaltiya Wî bi Keyfî re* (Hacı Qadirê Koyî, his diwan's adventure in Istanbul and his fellowship with Keyfî).

The last article in this issue entitled *Kesêtiyekanî Nêw Çîrokî Efsûnawîyê Kurdî* (The characters of Kurdish fairy tales) is by Mazhar Ibrahimî and in the Sorani dialect. The article which is unusually written in Latin Alphabet emphasizes the magical characters in Kurdish tales.

The article written by Newroz Mahmud in Arabic "علي ترمـاخـي ومؤلفاته" (Ali Teremakhi and his works), is on the literary personality and the works of the 16th century Kurdish linguist and scholar of Islam Ali Teremahi and the article has important findings and evaluations on this important figure.

The translated work in this issue is the article by Solomon Zeitlin which is about marriage rituals in the Jewish culture. It is translated from English by M. Sait Toprak. In the last part of the journal there are some book reviews of three books by the three academicians teaching in our Institute at the Department of Kurdish Language and Culture.

Finally, I hope that "The Journal of Mesopotamian Studies" will bring a new breadth to the World of Science and I want to state that we expect criticism and offers from the World of Academy to help us improve the journal. Hope to meet you in the next issue.

Dr. Mustafa ÖZTÜRK
Editor